

AGNIESZKA DOBRZYŃSKA-JAROSZ

Zabezpieczenia strefowe współczesnych obiektów dyplomatycznych na przykładzie budynków ambasad w Europie powstałych bądź zmodernizowanych na przełomie XX i XXI wieku

Abstrakt

Obiekty dyplomatyczne to budynki z wyjątkową strukturą i o dużym znaczeniu międzynarodowym. Jednym z czynników istotnych przy ich projektowaniu jest bezpieczeństwo, a co za tym idzie – zastosowanie możliwych sposobów zabezpieczeń (aktywnych i pasywnych), by zapobiec potencjalnym zagrożeniom. Celem artykułu jest przedstawienie stosowanych środków bezpieczeństwa w zakresie architektury obiektów dyplomatycznych na przykładzie budynków ambasad w Europie. Pod tym kątem zanalizowano 22 ambasady znajdujące się w Warszawie, Berlinie i Rzymie. W artykule scharakteryzowano elementy zastosowane przy ich projektowaniu, realizacji i modernizacji na przełomie XX i XXI w.

Słowa kluczowe:

architektura ambasad, bezpieczeństwo, obiekty dyplomatyczne, zabezpieczenia

Budowy obiektów dyplomatycznych w porównaniu z innymi obiektami użyteczności publicznej zdarzają się stosunkowo rzadko, a realizacje bądź modernizacje są podejmowane z określonych przyczyn przez państwa wysyłające. Z uwagi na lokalizację – przeważnie w stolicach państw – w ich bezpośrednim otoczeniu znajdują się inne budynki dyplomatyczne lub obiekty o różnym przeznaczeniu, tj. obiekty rządowe, budynki użyteczności publicznej, budynki usługowe i zabudowa mieszkaniowa. Placówki dyplomatyczne tworzą swoiste strefy w zabudowie miejskiej i – jak inne obiekty budowlane – są jej częścią przez wiele lat. Dlatego niezmiernie istotne jest ich odpowiednie projektowanie. Projektanci obiektów dyplomatycznych muszą wziąć pod uwagę m.in. uwarunkowania prawne, ekonomiczne, użytkowe, techniczne, przestrzenne i potrzebę zapewnienia właściwego poziomu bezpieczeństwa.

Celem badawczym artykułu jest zebranie, opisanie, uporządkowanie i usystematyzowanie informacji na temat architektury budynków ambasad powstałych bądź zmodernizowanych w Europie na przełomie XX i XXI w. w odniesieniu do współcześnie stosowanych środków bezpieczeństwa i wykorzystywanych w tym zakresie rozwiązań architektonicznych.

Przy rozpatrywaniu zagadnienia architektury ambasad oprócz analizy projektów architektoniczno-budowlanych ważne są także pozycje literaturowe poświęcone prawu międzynarodowemu i dziedzinie szeroko pojętej dyplomacji, w tym publikacje na temat prawa dyplomatycznego, konsularnego, polityki zagranicznej, a także genezy stosunków międzynarodowych, w których często pomija się aspekty architektoniczne. W literaturze przedmiotu są dostępne przede wszystkim zagraniczne publikacje z zakresu zabezpieczeń w przestrzeni publicznej miast wydawane przez organizacje rządowe (głównie brytyjskie i amerykańskie) i organy wykonawcze Unii Europejskiej. Z polskich publikacji do najważniejszych należy zaliczyć prace m.in. architekta Artura Jasińskiego poświęcone bezpieczeństwu i ochronie antyterrorystycznej przestrzeni i obiektów budowlanych, w których autor przybliży współczesne zasady formowania wymagań urbanistycznych i architektonicznych nieruchomości. Opisuje regulacje prawne dotyczące budowy, zabezpieczeń budynków i terenów otwartych. W swoich analizach uwzględnia normy brytyjskie i amerykańskie, odnosi się także do zabezpieczeń antyterrorystycznych architektury współczesnych ambasad amerykańskich.

Do najnowszych europejskich opracowań z zakresu projektowania bezpiecznych przestrzeni publicznych należą publikacje Komisji Europejskiej, m.in. komunikat z 9 grudnia 2020 r. *Program zwalczania terroryzmu dla UE: przewidywanie, zapobieganie, ochrona, reagowanie*¹ i opracowanie z końca 2022 r. pt. *Security by Design: Protection of public spaces from terrorist attacks* (pol. Bezpieczeństwo od samego początku. Ochrona przestrzeni publicznej przed atakami terrorystycznymi)².

Warto podkreślić, że ambasady w architekturze były traktowane przede wszystkim jako budynki reprezentacyjne. Dopiero w ostatnich 30 latach jest zauważalny wzrost zainteresowania ich rozwiązaniami architektonicznymi³. Potwierdza to m.in. zwiększająca się liczba publikacji na ich temat, chociaż w Polsce są to wciąż głównie nieliczne artykuły dotyczące konkretnych realizacji publikowane m.in. w miesięcznikach branżowych⁴.

¹ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Plan dla UE w dziedzinie zwalczania terroryzmu: przewidywanie, zapobieganie, ochrona i reagowanie, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0795&from=PL> [dostęp: 5 VII 2023].

² Komisja Europejska, *Security by Design: Protection of public spaces from terrorist attacks*, <https://www.urbanagenda.urban-initiative.eu/news/security-design-protection-public-spaces-terrorist-attacks> [dostęp: 20 IV 2023]. (Tłumaczenia w tekście pochodzą od autorki – dop. red.).

³ Wzrost zainteresowania wiąże się z upadkiem ery komunizmu w państwach Europy Środkowo-Wschodniej i zburzeniem muru berlińskiego w 1989 r., kiedy to nastąpiła wielopłaszczyznowa współpraca międzynarodowa. Niedługo później powstała Unia Europejska, a państwa wysyłające zdecydowały się zaprezentować swoje siedziby (głównie w Niemczech) na nowo.

⁴ Są to m.in.: A. Jasiński, *Wpływ zabezpieczeń antyterrorystycznych na architekturę współczesnych ambasad amerykańskich*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2015, nr 12, s. 97–114; T. Fretton, G. Stiasny, *Ambasada Wielkiej Brytanii w Warszawie*, „Architektura–Murator” 2009, nr 12, s. 56–63; B. Gadowska, *Ambasada Izraela w Berlinie*, „Architektura–Murator” 2002, nr 2, s. 16–19; W. Górczyński, *Ambasada Kanady w Warszawie*, „Architektura–Murator” 2002, nr 2, s. 9–15; H. Jootsen, A. Stępniewska, *Ambasada Niemiec w Warszawie*, „Architektura–Murator” 2009, nr 12, s. 48–55; M. Leśniakowska, *Architektura polskich ambasad*, „Architektura–Murator” 2004, nr 2, s. 60–62; K. Majewski, M. Sroka-Strzeszyńska, *Ambasada Korei Południowej*, „Architektura–Murator” 2004, nr 2, s. 38–41; J.P. Pagarde, G. Stiasny, *Ambasada Francji w Warszawie*, „Architektura–Murator” 2005, nr 2, s. 30; A. Sitko, S. Szafarczyk, *Technologie architektury – Ambasada Królestwa Niderlandów w Warszawie*, „Architektura–Murator” 2004, nr 2, s. 90–97; E. van Egeraat, G. Stiasny, *Ambasada Królestwa Niderlandów*, „Architektura–Murator” 2004, nr 2, s. 25–37; G. Stiasny, *Konkursy na nowe budynki ambasad w Warszawie*, „Architektura–Murator” 2004, nr 2, s. 44–59.

Potencjalne zagrożenia dla ambasad

Działania terrorystyczne obserwowane w ostatnich ponad 20 latach przyczyniają się do wprowadzania zmian w strukturach urbanistycznych i architektonicznych miast. Najbardziej zagrożone są stolice państw i metropolie⁵. W wyniku działalności terrorystycznej zaostrzają się restrykcje związane z minimalizacją skutków ataków i zapobieganiem im. W XXI w. terroryzm nabrał nowego wymiaru. Za sprawą rozwoju technologii, komunikacji, mediów społecznościowych informacje mogą być przekazywane w coraz szybszym tempie. Możliwa jest zatem sprawna rekrutacja potencjalnych zamachowców, którzy obierając za cel również ludność cywilną i miejsca publiczne⁶, chcą doprowadzić do ataku z jak największą liczbą rannych i ofiar śmiertelnych⁷. Jak już wspomniano, ambasady znajdują się przeważnie w centrach stolic, w pobliżu budynków rządowych i innych ważnych obiektów użyteczności publicznej, w miejscach tłumnie uczęszczanych w ciągu dnia. Tym samym mogą one stać się bezpośrednim lub pośrednim celem ataków terrorystycznych. Dlatego tak istotne jest odpowiednie przeciwdziałanie potencjalnym działaniom zagrażającym – już na etapie projektowania i wykonawstwa – mające na celu pełne zabezpieczenie obiektów lub zminimalizowanie skutków ewentualnego ataku terrorystycznego.

Warto podkreślić, że projektowanie placówek zagranicznych nie jest w żaden sposób zunifikowane. Dobór projektów koncepcyjnych, budowlanych bądź realizacyjnych w przypadku budynków ambasad zależy od wewnętrznych regulacji prawnych zarówno w państwie wysyłającym, jak i państwie przyjmującym, z uwzględnieniem w pierwszej kolejności norm prawnych kraju macierzystego placówki. Liczbę modernizacji, zakupów obiektów bądź projektów nowych budynków warunkuje budżet przeznaczony na te cele. Wiele pomieszczeń i obiektów jest wynajmowanych.

⁵ A. Jasiński, *Architektura w czasach terroryzmu. Miasto-przestrzeń publiczna-budynek*, Warszawa 2013, s. 9.

⁶ Przykładami opisywanych ataków terrorystycznych są zamachy przeprowadzone m.in. na bliźniacze wieże World Trade Center w Nowym Jorku z użyciem uprowadzonych samolotów pasażerskich (11 IX 2001 r.) oraz zamach bombowy w metrze i autobusie w Londynie (lipiec 2005 r.).

⁷ Współczesny terroryzm jest rozumiany jako działalność ugrupowań ekstremistycznych, które swoimi atakami, zamachami, porwaniami itp. usiłują zwrócić uwagę opinii publicznej na propagowane idee lub starają się wymusić w ten sposób na rządach poszczególnych krajów określone ustępstwa bądź korzyści. Za: *Encyklopedia*, t. 9, Warszawa 2001, s. 141.

W 2004 r. naczelnik Wydziału Inwestycji i Remontów polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych stwierdził, że zakup nowego obiektu jest rentowny, gdy wskaźnik kosztów najmu w stosunku do kosztów zakupu zwróci się w ciągu dziesięciu lat⁸.

Ataki terrorystyczne, będące największym zagrożeniem bezpieczeństwa placówek dyplomatycznych, mogą polegać na pojedynczych akcjach (z wykorzystaniem broni palnej, materiałów wybuchowych) bądź masowych atakach (z użyciem materiałów wybuchowych, broni chemicznej, biologicznej lub jądrowej, ang. *chemical, biological, and radiological, CBR*)⁹. Z największym ryzykiem wiąże się jednak atak przeprowadzony za pomocą ładunku wybuchowego umieszczonego w pojeździe, tzw. samochodów pułapek (ang. *vehicle borne improvised explosive device*). Siła rażenia wybuchu często ma katastrofalne skutki, dlatego zaleca się lokalizowanie miejsc parkingowych dla pojazdów stanowiących potencjalne zagrożenie w miarę możliwości daleko od budynków, aby w ten sposób zmniejszyć ryzyko szkód¹⁰. Zwraca się przy tym uwagę na możliwą prędkość i masę pojazdów¹¹.

W latach 80. XX w. doszło do wielu ataków terrorystycznych na amerykańskie placówki dyplomatyczne na Bliskim Wschodzie. W kwietniu 1983 r. w Bejrucie w wyniku najazdu na ambasadę Stanów Zjednoczonych i eksplozji samochodu wypełnionego materiałami wybuchowymi prowadzonego przez islamskiego zamachowca samobójcę śmierć poniosły 63 osoby, a 120 osób zostało rannych. Rok później miał miejsce kolejny wybuch przy ambasadzie, w wyniku którego zginęły 24 osoby, a 21 zostało rannych. W dniu 23 października 1983 r. w zamachu na koszary US Marines na terenie

⁸ K. Rzechowski, *Polskie placówki dyplomatyczne*, „Architektura–Murator” 2004, nr 2, s. 63–70.

⁹ Najczęstszym zagrożeniem są także ataki z użyciem materiałów wybuchowych (bomb). Można spośród nich wyróżnić: wybuch zaparkowanego samochodu załadowanego materiałami wybuchowymi w pobliżu placówki lub na jej terenie, staranowanie wjazdu lub wejścia, lub fasady ambasady samochodem załadowanym materiałami wybuchowymi, umieszczenie ładunku wybuchowego w przesyłce lub towarze podlegającym dostawie, podrzucenie lub umieszczenie ładunku na terenie budynku, atak zamachowca samobójcy. Zob. *Reference Manual to Mitigate Potential Terrorist Attacks Against Buildings*, seria: Buildings and Infrastructure Protection Series, <http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/st/st-bips-06.pdf>, s. 1/15 [dostęp: 16 V 2016].

¹⁰ *Embassy Perimeter Improvement Concepts & Design Guidelines*, Department of State Bureau of Overseas Buildings Operations, 2011 r., <https://www.scribd.com/document/261408078/Embassy-Perimeter-Improvement-Concepts-Design-Guidelines>, s. 56; *Site and Urban Design for Security. Guidance Against Potential Terrorist Attacks*, seria: Risk Management Series, <https://www.fema.gov/sites/default/files/2020-08/fema430.pdf> [dostęp: 13 V 2023].

¹¹ *Embassy Perimeter Improvement Concepts...*, s. 56–72.

lotniska zginęło 241 żołnierzy. W dniu 12 grudnia 1983 r. przeprowadzono w Kuwejcie ataki na ambasady Stanów Zjednoczonych i Republiki Francuskiej¹². W sierpniu 1998 r. zaatakowano amerykańskie ambasady w Kenii i Tanzanii (zdjęcie 1). Te zdarzenia wykazały ogrom niedoskonałości w systemie ich ochrony i obrony. Od tego czasu rząd USA pracuje nad poprawą wytycznych i standardów ochrony i kształtowania swoich zagranicznych placówek dyplomatycznych¹³.

A

B

Zdjęcie 1. Stan budynków ambasad USA po atakach terrorystycznych w sierpniu 1998 r. – ambasada w Nairobi w Kenii (A), ambasada w Dar es Salaam w Tanzanii (B).

Źródło: *Site and Urban Design for Security. Guidance Against Potential Terrorist Attacks*, seria: Risk Management Series, <https://www.fema.gov/sites/default/files/2020-08/fema430.pdf>, s. 1/29, 1/31 [dostęp: 13 V 2023].

Budynki ambasad mogą także zostać uszkodzone w wyniku ataku terrorystycznego przeprowadzonego w sąsiedztwie obiektu. Stało się tak np. w Atenach w listopadzie 2015 r., kiedy ambasada Republiki Cypryjskiej została poważnie zniszczona wskutek eksplozji bomby (zdjęcie 2). Najprawdopodobniej celem ataku terrorystów był budynek Federation of Greek Industries (pol. Grecka Federacja Biznesu) mieszczący się naprzeciwko ambasady. Jednak siła eksplozji i podmuchu była tak duża, że zostały uszkodzone: strefa wejściowa budynku, fasada frontowa i szklenie ściany zewnętrznej od parteru do szóstej kondygnacji. Konstrukcja budynku ambasady znacznie ucierpiała, mimo że nie to było zamierzeniem zamachowców.

¹² *Site and Urban Design for Security...*, s. 1/29–1/31.

¹³ Zob. szerzej: A. Jasiński, *Wpływ zabezpieczeń...*, s. 97–114.

A

B

Zdjęcie 2. Strefa wejściowa do Ambasady Republiki Cypryjskiej w Atenach – stan przed wybuchem (A), stan po eksplozji bomby (B).

Źródło: zdjęcie 2A – własność autorki; 2B – A. Kades, *Cypriot embassy severely damaged in Athens bomb blast*, <http://cyprus-mail.com/2015/11/24/cypriot-embassns-bomb-attack/> [dostęp: 24 XI 2015].

Warto podkreślić, że politykę antyterrorystyczną, z rygorystycznymi warunkami dotyczącymi m.in. własnych placówek zagranicznych, najdokładniej opracowano w USA i Wielkiej Brytanii. Indywidualne regulacje prawne obejmujące zagadnienie terroryzmu zawierają istotne wytyczne co do kształtowania architektury ambasad i należących do nich przestrzeni. W świetle prowadzonych na szeroką skalę badań nad zabezpieczeniami budynków, obiektów dyplomatycznych oraz przestrzeni publicznej przed zagrożeniami terrorystycznymi oba podejścia – odpowiednie stosowanie zabezpieczeń oraz formowanie obiektów – są istotne już na etapie projektowania.

Sposoby zabezpieczeń obiektów dyplomatycznych

Przy analizie zagadnień dotyczących bezpieczeństwa budynków ambasad najważniejszym, wiążącym aktem prawnym jest konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych, na której podstawie ambasad, ich teryny i pracownicy są chronieni. Określa ona, że pomieszczenia misji mają zapewnioną nietykalność¹⁴. Analogicznie ochronie przez państwo podlega rezydencja ambasadora, niezależnie od tego, czy znajduje się ona w obrębie budynku ambasady czy poza nim¹⁵. Państwo przyjmujące jest natomiast zobowiązane m.in. do przedsięwzięcia wszelkich

¹⁴ *Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych, sporządzona w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r.*, art. 22, 29 i 30.

¹⁵ Tamże, art. 30. Rezydencja prywatna przedstawiciela dyplomatycznego korzysta z takiej samej nietykalności i ochrony jak pomieszczenia misji.

stosownych kroków w celu ochrony ambasady przed wtargnięciem osób niepożądanych lub szkodą, przed zakłóceniem spokoju misji i uchybieniem jej godności. Co istotne, państwo przyjmujące odpowiada za bezpieczeństwo, ochronę i poszanowanie placówki zagranicznej nawet w sytuacji konfliktu zbrojnego, zerwania stosunków dyplomatycznych czy odwołania misji. Nietykalność ambasad obowiązuje także w przypadku zgromadzeń publicznych, manifestacji itp.¹⁶ Państwa przyjmujące są zobowiązane również do zapobiegania próbom dokonania napaści na ambasady. Pomimo wszystkich wspomnianych regulacji i obowiązków można zaobserwować sytuacje naruszające bezpieczeństwo ambasad i ich pracowników.

Jak wspomniano, najważniejsze polskie opracowania poświęcone kształtowaniu architektury i przestrzeni urbanistycznej w kontekście terroryzmu opublikował architekt Artur Jasiński. Określa on dwie możliwości zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa w razie ataku terrorystycznego przeprowadzonego z użyciem materiałów wybuchowych. Pierwsze rozwiązanie to zabezpieczenie strefowe, tj. odpowiednio duża, wyposażona w przeszkody pośrednie strefa bezpieczeństwa, dzięki której można zachować należytą odległość obiektu od miejsca możliwej eksplozji, tak by budynek nie został uszkodzony. Drugi sposób to wzmocnienie jego konstrukcji i elementów. Jasiński podkreśla, że pierwszy wariant jest bardziej skuteczny, ekonomiczny i szybszy w realizacji, ponieważ nie we wszystkich istniejących już obiektach można dokonać zmian technicznych¹⁷.

W swoich opracowaniach Jasiński opisuje i charakteryzuje dokumenty, akty prawne i publikacje naukowe – powstałe głównie w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii – poświęcone problematyce terroryzmu i odpowiedniej ochrony przestrzeni publicznej oraz budynków o różnym przeznaczeniu¹⁸. Jednocześnie zwraca uwagę, że w polskiej literaturze brakuje opracowań na ten temat i wymienia jedynie własne badania i publikacje.

Preferowane zabezpieczenia strefowe polegają na rozlokowaniu barier ochronnych wokół chronionego obiektu i wykorzystaniu środków

¹⁶ W przypadku organizacji zgromadzeń w pobliżu siedzib przedstawicielstw dyplomatycznych gmina winna jest niezwłocznie powiadomić ministra spraw zagranicznych o miejscu, terminie i potencjalnej liczbie uczestników. Zob. *Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. – Prawo o zgromadzeniach*.

¹⁷ A. Jasiński, *Architektura w czasach terroryzmu...*, s. 177.

¹⁸ Zob. szerzej: tamże, s. 13–30.

znajdujących się pomiędzy granicami działki a budynkiem, które mogą znacznie obniżyć skuteczność ataku¹⁹. Istotne są takie elementy, jak ogrodzenia, wjazdy bramne, wjazdy techniczne, wejścia, parkingi, kontrole dostępu i bezpieczeństwa (nadzór wizyjny, bramki obrotowe, sensoryczne, wykrywania metali, skanery RTG do kontroli bagażu i paczek). Do elementów zabezpieczeń strefowych zalicza się m.in. formę ukształtowania terenu, jego nierówności, występujące ciekły wodne i elementy wprowadzone przez człowieka, np. bariery w postaci murów, ogrodzeń, ścian oporowych, a także obiekty małej architektury²⁰. W literaturze przedmiotu rozróżnia się dwie grupy zabezpieczeń strefowych obiektów: pasywne i aktywne²¹.

Pasywne sposoby zabezpieczeń strefowych obiektów dyplomatycznych

Do elementów pasywnych służących ochronie ambasad możemy zaliczyć²²:

- **wzmocnione stalowe lub żelbetowe meble miejskie**, np. ławki, siedziska, słupki, kwiatony, donice, stojaki na rowery, latarnie, tablice informacyjne, wiaty przystankowe, wiaty osłaniające – dostosowane do miejsca tak, aby odległość pomiędzy nimi nie wynosiła więcej niż 1,2 m;
- **mury oporowe lub wolnostojące ściany** (punktowe lub obwodowe), których zadaniem jest ochrona przed staranowaniem i niepożądanym wjazdem na teren, np. poprzez uzupełnienie i wzmocnienie naturalnie występującego ukształtowania terenu, obiektu czy ogrodzenia. W przypadku ich lokalizacji w strefie dostępnej publicznie (tj. plac, chodnik itp.) mogą to być murki wyposażone w siedziska lub nasadzenia roślinne bądź obłożone specjalnymi okładzinami wykończeniowymi. Dodatkowo można wprowadzić zintegrowane systemy obwodowe z elementami roślinności, miejscami odpoczynku

¹⁹ *Reference Manual to Mitigate...*, s. 2/2.

²⁰ A. Jasiński, *Architektura w czasach terroryzmu...*, s. 177.

²¹ Zabezpieczenia przestrzeni publicznej i stref wokół budynku zostały zarekomendowane oraz opisane m.in. w: *Reference Manual to Mitigate...*, s. 2/18-2/77; *Primer for Design of Commercial Buildings to Mitigate Terrorist Attacks*, seria: Risk Management Series, <https://www.fema.gov/sites/default/files/2020-08/fema427.pdf>, s. 6/1-6/7 [dostęp: 30 V 2023]; A. Jasiński, *Architektura w czasach terroryzmu...*, s. 177-198.

²² Opracowane na podstawie amerykańskich standardów dotyczących projektowania ambasad i zaleceń przygotowanych przez Amerykańskie Federalne Centrum Zarządzania Kryzysowego (ang. US Federal Emergency Management Agency). Zob. także: D. Cormie, G. Mays, P. Smith, *Blast effects on buildings*, London 2009, s. 250-273; *Embassy Perimeter Improvement Concepts...*, s. 56-72; *Site and Urban Design for Security...*

- i punktami informacyjnymi, zawierające przerwy na przejścia piesze (zalecana szerokość wynosi 1 m). Stosuje się również rozwiązania w postaci zbrojonych, prefabrykowanych, betonowych barier drogowych (ang. *jersey barriers*), możliwych do sprawnego przemieszczania, mogące skutecznie oddzielić określone strefy;
- **statyczne, wolnostojące słupy**, które zapobiegają nieuprawnionym wjazdom i parkowaniu samochodów oraz wyznaczają strefy wyłączone z ruchu kołowego. Mogą one występować pojedynczo lub w grupach i przyjmować różne formy, np. proste – pełniące wyłącznie funkcję ochronną, architektoniczno-dekoracyjne (np. zintegrowane z oświetleniem), widoczne bądź ukryte (zintegrowane z innymi elementami, np. kwiatonami, ławkami lub donicami) – (zdjęcie 3);

A

B

Zdjęcie 3. Statyczne słupki będące elementem ochrony strefowej przed Ambasadą Królestwa Niderlandów w Berlinie (A), wolnostojące słupki ochronne i donice będące elementem pasywnego zabezpieczenia strefowego przed Ambasadą Izraela w Atenach (B).

Źródło: własność autorki.

- **rzeźby** (określane jako *NoGo barriers*) zaprojektowane specjalnie dla obszaru Wall Street w Nowym Jorku²³, będące oryginalną formą statycznych wolnostojących słupków (zdjęcie 4). Formy typu *NoGo barriers* są wymyślane i wykonywane w taki sposób, aby wyglądały estetycznie, były atrakcyjne wizualnie i mogły – oprócz nadrzędnej roli ochronnej – pełnić funkcje użytkowe jako siedziska czy stoliki.

²³ Artystyczne formy mające zapewnić odpowiedni poziom bezpieczeństwa w strefie Wall Street zostały zaprojektowane przez amerykańskie biuro projektowe Rogers Marvel Architects. Zob. <http://www.rogersmarvel.com/projects/NYSE/> [dostęp: 28 V 2023].

Elementami ochronnymi mogą być też inne rzeźby i instalacje artystyczne;

A

B

Zdjęcie 4. *NoGo barriers* w obrębie strefy Wall Street – formy rzeźbione wykonane z brązu zintegrowane z oświetleniem (A), siedziska zintegrowane z pneumatycznie opuszczanymi słupkami przejazdowymi (B).

Źródło: <http://www.rogersmarvel.com/projects/NYSE/> [dostęp: 15 VI 2016].

- **naturalne formy ochrony**, tj. elementy przyrody mogące pełnić funkcję bariery ochronnej przy jednoczesnym integralnym uzupełnieniu kompozycji otoczenia (zdjęcie 5). Można do nich zaliczyć m.in. głązy, masywnie i odpowiednio głęboko posadowione, stanowiące skuteczne zabezpieczenie strefowe; naturalne bądź wtórnie stworzone ciek wodne (strumyki, sadzawki, oczka wodne, fosy, wodospady, fontanny, rzeki itp.); formy ogrodowe *aha*²⁴ (fr. *ha-ha*), tj. ukryte elementy uniemożliwiające wkroczenie na teren ogrodu, np. ukryty rów, uskok albo ciek wodny; masywne nasadzenia, których system korzeniowy nie może uszkodzić innych elementów zabezpieczeń strefowych (np. ogrodzenia), rozmieszczone w odpowiedniej odległości od osłon obwodowych w celu zapewnienia pełnego oglądu i kontroli poprzez system kamer i system ochrony fizycznej, uniemożliwiający wspięcie się i przejście osób niepożądanych;

²⁴ Za: *Encyklopedia humanistyczna*, <http://encenc.pl/aha/> [dostęp: 14 V 2023].

A

B

Zdjęcie 5. Drzewa, donice i gazony będące elementami pasywnego zabezpieczenia strefy – przed Ambasadą Republiki Francuskiej w Warszawie (A), przed Ambasadą Kanady w Warszawie (B).

Źródło: własność autorki.

- **ogrodzenia** z materiałów różnych pod względem faktury i przejrzystości (np. kamień, cegła, stal, szkło, perforowany metal, siatka) wykonane w sposób uniemożliwiający wspinanie się (zdjęcie 6). Zaleca się stosowanie pionowych przepierzeń, które pozwalają użytkownikom przestrzeni miejskiej na wgląd na teren ambasady, dzięki czemu miejsce zyskuje przyjazny i otwarty charakter.

A

B

Zdjęcie 6. Fasada i ogrodzenie frontowe Ambasady Królestwa Niderlandów w Warszawie (A), widok ogrodzenia i fasady od strony północno-zachodniej Ambasady Królestwa Wielkiej Brytanii w Warszawie (B).

Źródło: własność autorki.

Aktywne sposoby zabezpieczeń strefowych obiektów dyplomatycznych

Aktywne środki zabezpieczeń strefowych znajdują się przede wszystkim w miejscach wjazdów, przejazdów, punktów dostępu, wjazdów technicznych, wjazdów i wyjazdów awaryjnych. Wśród nich możemy wyróżnić dwa typy rozwiązań: sterowane mechanicznie lub ręcznie:

- **wolnostojące słupki** umieszczane w obrębie przejazdu, opuszczane hydraulicznie, pneumatycznie, elektrycznie bądź ręcznie, zrobione

z aluminium, stali, włókna szklanego, często uzupełnione o dodatkowe elementy (oświetlenie, tablice informacyjne)²⁵ – (zdjęcie 7);

A

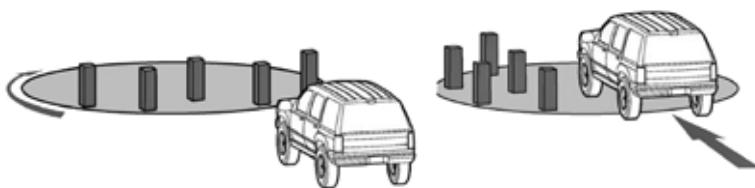

B

Zdjęcie 7. Wolnostojące opuszczane słupki – przed bramą wjazdową do parkingu Ambasady Stanów Zjednoczonych w Berlinie (A), w obrębie przejazdu na dziedziniec wewnętrzny Ambasady Królestwa Niderlandów w Berlinie (B).

Źródło: własność autorki.

- **obrotowe platformy przejazdowe**²⁶, które jako rozwiązanie hybrydowe składają się z dwóch elementów: panelu obrotowego i słupków (rysunek 1).

Rysunek 1. Obrotowe platformy przejazdowe. Po lewej – zamknięty przejazd, po prawej – otwarty przejazd.

Źródło: *Site and Urban Design for Security. Guidance Against Potential Terrorist Attack*, seria: Risk Management Series, <https://www.fema.gov/sites/default/files/2020-08/fema430.pdf>, s. 4/48 [dostęp: 13 V 2016].

²⁵ Zob. szerzej: *High Security Bollards*, Delta Scientific Corporation, <http://deltascientific.com/high-security/bollards/> [dostęp: 28 V 2023].

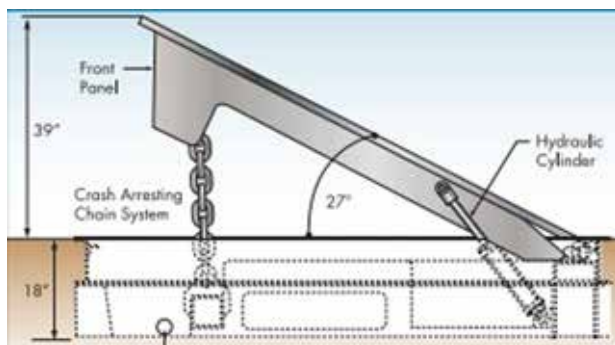
²⁶ Ch.G. Oakes, *The Bollard: Crash- and Attack-Resistant Models*, Whole Building Design Guide, 9 II 2016 r., <https://www.wbdg.org/resources/bollard-non-crash-and-non-attack-resistant-models> [dostęp: 9 I 2023].

- **tarcze lub zapory przejazdowo-drogowe**²⁷ służące do zablokowania wjazdu pojazdom nieuprawnionym. Po odebraniu sygnału z panelu sterującego mogą one zostać wysunięte, a po ustąpieniu zagrożenia – schowane. W zależności od formy ruchomego elementu wyróżnia się dwa rodzaje zapór drogowych. Pierwszy to zapory z wznoszącym się klinem (ang. *rising wedge*) – (zdjęcie 8 i rysunek 2).

Zdjęcie 8. Zapora drogowa typu wznoszącego się klina przed bramą wjazdową na teren Ambasady Stanów Zjednoczonych w Baku.

Źródło: *U.S. Embassy security upgrades in Baku*, <https://www.pernixgroup.com/project/baku-design-build-isat-security-upgrades/> [dostęp: 10 I 2023].

Rysunek 2. Przekrój zapory drogowej typu wznoszącego się klina.

Źródło: *Site and Urban Design for Security. Guidance Against Potential Terrorist Attacks*, seria: Risk Management Series, <https://www.fema.gov/sites/default/files/2020-08/fema430.pdf>, s. 4/40 [dostęp: 13 V 2023].

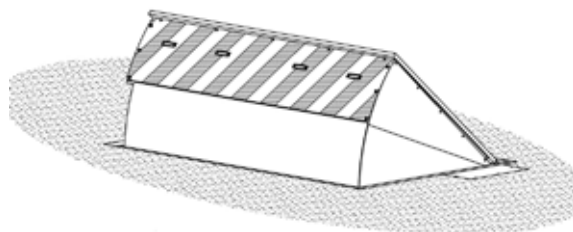
²⁷ *Reference Manual to Mitigate...*, s. 2/57-2/61.

Drugi rodzaj jest wyposażony w panel obrotowy (ang. *rotating wedge system*) – (zdjęcie 9 i rysunek 3).

Zdjęcie 9. Zapora drogowa z panelem obrotowym w strefie wjazdowej przed wjazdem na teren Ambasady i Rezydencji Japonii w Warszawie.

Źródło: <http://www.google.pl/maps/> [dostęp: 10 III 2015].

Rysunek 3. Zapora drogowa.

Źródło: <https://deltascientific.com/wp-content/uploads/2021/01/90140-Rev-B-DSC207S-General-Arrangement.pdf> [dostęp: 9 I 2023].

Dostępne są również **przenośne zapory drogowe**, które są opuszczane i podnoszone hydraulicznie, automatycznie bądź ręcznie (zdjęcie 10)²⁸.

²⁸ Element przenośny chroni przed wjazdem i staranowaniem przez pojazdy niepożądane w miejscu, w którym nie można wykonać zapory na stałe. Zaletą takiego rozwiązania jest brak specjalnego fundamentowania lub kotwienia. Blokada składa się z dwóch bocznych stalowych komponentów o masie nieprzekraczającej 318 kg, które wcześniej bądź na miejscu należy wypełnić betonem. Zapora jest wyposażona w panel radiowy i czytnik kart. Szerzej na ten temat zob. *DSC1100 K8 Portable Barriers*, Delta Scientific Corporation, <https://deltascientific.com/product/portable-barrier-dsc1100/> [dostęp: 28 V 2023].

Zdjęcie 10. Przenośna zapora drogowa typu DSC1100 przed Ambasadą Wielkiej Brytanii w Budapeszcie.

Źródło: *DSC1100 K8 Portable Barriers*, Delta Scientific Corporation, <https://deltascientific.com/product/portable-barrier-dsc1100/> [dostęp: 28 V 2023].

- **bramy wjazdowe** (przesuwne, rozwierne lub otwierane zawiasowo z prześwitem ponad poziomem gruntu albo bez niego) dla pieszych i pojazdów (zdjęcie 11)²⁹. W celu zwiększenia poziomu bezpieczeństwa bramy wjazdowe mogą być zintegrowane z innymi elementami ochrony obiektów i przestrzeni ambasad. W praktyce są one łączone z tarczami lub zaporami drogowymi bądź słupkami wolnostojącymi opuszczanymi hydraulicznie lub pneumatycznie.

Zdjęcie 11. Ażurowa brama wjazdowa przed zjazdem do garażu w Ambasadzie Republiki Turcji w Berlinie, za bramą są widoczne ruchome słupki zabezpieczające.

Źródło: własność autorki.

²⁹ Występują systemy obsługiwane ręcznie lub mechanicznie. Wielkości i formy bram zależą od producentów. Oferują oni różne rodzaje bram o rozpiętościach od 3,6 m do 9,15 m. W celu poprawy estetyki masywnych obramowań są proponowane następujące wykończenia: szkło, szkło pokryte sitodrukiem, kamień, stal, beton, drewno i malowanie określoną gamą kolorów. Szerzej na ten temat zob. *Sliding High Security Crash Rated Gates*, Delta Scientific Corporation, <https://deltascientific.com/high-security/sliding-gates/> [dostęp: 28 V 2023].

- **opuszczane szlabany**, montowane na stałe bądź czasowo, jako np. przenośne instalacje, które mogą zmieniać swoją lokalizację³⁰.

Środki bezpieczeństwa zastosowane w ambasadach wybudowanych bądź zmodernizowanych w Europie na przełomie XX i XXI wieku

Na potrzeby badań aspektu bezpieczeństwa budynków ambasad przeprowadzono analizę materiałów źródłowych i badania terenowe oraz fotograficzne 22 wybranych obiektów zlokalizowanych w Warszawie, Berlinie i Rzymie.

W pobliżu realizacji oprócz wzmocnionej ochrony terenu i masywnych, statycznych zapór drogowych można zauważyć patrole oraz stałe budki obserwacyjne, zgodne z regulacjami prawnymi konwencji wiedzy dotyczącymi zapewnienia odpowiedniego poziomu ochrony i bezpieczeństwa placówkom dyplomatycznym oraz konsularnym. Przykładem jest Ambasada Stanów Zjednoczonych w Atenach (zdjęcie 12).

Zdjęcie 12. Zabezpieczenia strefowe w postaci statycznych zapór drogowych, wysokiego ogrodzenia, stałej budki strażniczej dla służb porządkowych i patrolu drogowego przed Ambasadą Stanów Zjednoczonych w Atenach.

Źródło: własność autorki.

³⁰ Sterowanie urządzeniem występuje w dwóch wersjach: ręcznej i hydraulicznej. Urządzenie nie wymaga ani kotwienia, ani fundamentowania, dzięki czemu jest możliwe jego szybkie i sprawne przeniesienie. Zob. szerzej: *P500 High Security Portable Barriers*, Delta Scientific Corporation, <http://www.deltascientific.com/high-security/portable-barriers/ip500> [dostęp: 28 V 2023].

Skutkiem ataku z 11 września 2001 r. na bliźniacze wieże WTC w Nowym Jorku było zaniechanie prób pełnej integracji ambasad z przestrzeniami miejskimi stolic państw przyjmujących³¹. Przykładem rezygnacji ze wstępnych założeń otwartości jest Ambasada Republiki Francuskiej w Berlinie, zlokalizowana przy Pariser Platz 5 (zdjęcie 13). Jest to zwarty obiekt usytuowany w pierzei placu i ulicy, z wewnętrznymi dziedzińcami, bez ogrodzenia. W zachodniej części głównej fasady, bezpośrednio przy ścianie budynku sąsiadującego z placówką, znajduje się Rue publice – dwukondygnacyjny wewnętrzny pasaż pieszy, szeroki na 5 m, przeszklony i wybrukowany. Ma on kształt litery L i łączy przestrzenie publiczne od stron Wilhelmstraße i Pariser Platz. Pasaż, z założenia otwarty i ogólnodostępny, miał być formą zaproszenia przechodniów do środka ambasady, ale w wyniku wzmożonych ataków terrorystycznych w pierwszych latach XXI w. pasaż już na etapie realizacji zamknięto dla ogółu ze względów bezpieczeństwa³².

³¹ Z wyłączeniem amerykańskich realizacji, których relokacja i modyfikacja kształtowania została zdefiniowana w latach 80. i 90. XX w. Świadczą o tym raporty Inmana i Cowe'a. *Inman Report* (pol. Raport Inmana) – raport z 1985 r. przedstawiający zakres i wymiar problemów związanych z bezpieczeństwem amerykańskich zagranicznych misji dyplomatycznych i wskazujący elementy pozwalające zapewnić odpowiedni poziom bezpieczeństwa oraz ochrony osób pracujących w tych placówkach lub odwiedzających je. Raport jest dostępny na stronie internetowej Federation of American Scientists (pol. Federacja Naukowców Amerykańskich), zajmującej się analizą naukową i poszukiwaniem rozwiązań dotyczących m.in. ochrony przed zagrożeniami dla bezpieczeństwa krajowego i międzynarodowego. Zob. *Report of the Secretary of State's Advisory Panel on Overseas Security*, <http://www.fas.org/irp/threat/inman/> [dostęp: 5 VII 2023]; J.C. Barker, *The Protection of Diplomatic Personnel*, University of Sussex 2006, s. 9–10. *The Crowe Report on embassy security* (pol. Raport Crowe'a dotyczący bezpieczeństwa ambasad amerykańskich) – raport Departamentu Rządowego sporządzony pod przewodnictwem admirała Wiliama J. Crowe'a. Raport zakładał wprowadzenie 10-letniego rządowego programu budowy obiektów dyplomatycznych, zabezpieczenia misji i pracowników w amerykańskich ambasadach na całym świecie. Prognozowany roczny koszt przedsięwzięcia wynosił 1,4 bln dolarów amerykańskich. Zob. J.C. Loeffler, *Embassy design: security vs. openness*, „Foreign Service Journal”, September 2005, s. 44–51.

³² K. Englert, J. Tietz, *Botschaften in Berlin*, Berlin 2004, s. 130–131; S. Redecke, *Der Weg zum Licht – Französische Botschaft am Pariser Platz in Berlin*, „Bauwelt” 2003, nr 10, s. 12–19; P. Ulrich, *Die französische Vertretung am Pariser Platz will trotz hoher Sicherheitsanforderungen ein offenes Haus sein: Bald bietet die Botschaft Führungen durch das neue Gebäude*, „Berliner Zeitung”, 24 I 2003 r.

A

B

Zdjęcie 13. Fasada frontowa Ambasady Republiki Francuskiej w Berlinie od strony Pariser Platz (A), wnętrze pasażu Rue publice i dziedziniec z widoczną rzeźbą (B).

Źródło: zdjęcie 13A – własność autorki; 13B – S. Redecke, *Der Weg zum Licht – Französische Botschaft am Pariser Platz in Berlin*, „Bauwelt” 2003, nr 10, s. 14.

Niektóre realizacje ambasad w swoim programie nie uwzględniają rozwiniętej struktury zabezpieczeń. Przykładem może być wolnostojąca Ambasada Republiki Włoskiej w Berlinie (zdjęcie 14). Budynek powstawał w latach 1938–1942, a w latach 1999–2003 zabytkowy obiekt przebudowano. Ambasada jest zlokalizowana na działce o kształcie trapezu. Budynek trzy-skrzydłowy, rozwiązany na planie litery U, od zachodu został domknięty dwukondygnacyjnym portykiem. Frontowa część budynku nie jest w żaden sposób odseparowana od przestrzeni publicznej, podobnie jak zachodnia i wschodnia elewacja. Jedyne widoczny element zabezpieczenia to monitoring.

Zdjęcie 14. Fasada frontowa Ambasady Republiki Włoskiej w Berlinie.

Źródło: własność autorki.

Projektowanie budynków pod kątem zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa powinno pozostawać w równowadze z pozostałymi istotnymi aspektami, m.in. z estetyką, prestiżem, dostępnością, funkcjonalnością, zużyciem technicznym, oddziaływaniem obiektu na środowisko czy wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii. Stosowane w projektach i realizacjach środki zaradcze powinny być zintegrowane z innymi elementami założenia, tak aby stworzyły przyjazne środowisko pracy i były pozytywnie odbierane przez użytkowników obiektów dyplomatycznych i mieszkańców stolicy. Odpowiednie ukształtowanie zarówno działek, na których są zlokalizowane ambasady, jak i przyległego do nich otoczenia może zapobiec zbliżeniu się zagrożenia do ścian budynku. Nie wszystkie działki budowlane i obiekty można zabezpieczyć w obrębie zajmowanego przez nie terenu. Dostępne publikacje poświęcone zabezpieczeniom budynków rekomendują zachowanie stref bezpieczeństwa pomiędzy budynkiem a ogrodzeniem lub granicą działki. Jeżeli rozpatrywany jest obszar poza miastem lub na jego obrzeżach, wymóg dotyczący utrzymania dystansu zazwyczaj nie stwarza trudności. Inaczej wygląda to w przypadku zabudowy śródmiejskiej, w której – ze względu na intensywną zabudowę – są stosowane rozwiązania zamiennie, np. wyłączanie fragmentów ulic lub chodników użytkowanych jako przestrzenie publiczne, czego przykładem jest Ambasada Wielkiej Brytanii w Berlinie (zdjęcie 15), gdzie fragmentarycznie, za pomocą barier drogowych, wyłączono z ruchu kołowego odcinek Wilhelmstraße i zapewniono tym samym dostęp do budynku wyłącznie pojazdom uprawnionym.

Zdjęcie 15. Wyłączenie za pomocą barier strefowych fragmentu Wilhelmstraße przed Ambasadą Wielkiej Brytanii w Berlinie. Widok od Behrenstraße.

Źródło: własność autorki.

W tabeli przedstawiono wyniki analizy zabezpieczeń strefowych 22 ambasad znajdujących się w Warszawie, Berlinie i Rzymie. We wszystkich badanych obiektach występują pasywne zabezpieczenia strefowe nieruchomości w postaci kontroli dostępu do obiektu, monitoringu wewnętrznego i zewnętrznego. W przypadku 68% placówek w obrębie ogrodzenia bądź bezpośrednio przy strefie wejściowej do budynku znajdują się dodatkowe strażnice z punktem ochrony. Połowa rozpatrywanych stałych misji dyplomatycznych w swoim zagospodarowaniu terenu lub obszarów przyległych do ich działek wykorzystuje elementy stałych zapór drogowych w postaci pachołków bądź słupków. Ponad 3/4 badanych ambasad (77%) jest całkowicie lub fragmentarycznie odizolowanych od przestrzeni i działek sąsiednich za pomocą ogrodzenia.

Aktywne elementy zabezpieczeń strefowych zapór drogowych służących zablokowaniu wjazdu pojazdom nieuprawnionym (tarcze) zostały wykorzystane tylko w 9% przypadków. W 27% obiektów zastosowano ruchome zapory w postaci słupków lub pachołków, w 54% wykorzystano masywne, wzmocnione bramy wjazdowe, a podwójne bariery drogowie wystąpiły w trzech realizacjach (14%). W przypadku 27% placówek zostały podwójne zarówno strefy wejściowe w obrębie ogrodzenia, jak i bramy wjazdowe na teren ambasady. W ten sposób powstały służby zapewniające kontrolę wejść i wjazdów, ponieważ w razie przekroczenia przez osoby lub pojazdy niepożądane pierwszej strefy z elementami zabezpieczającymi służby mają możliwość blokady tego odcinka i uniemożliwienia dalszego dostępu.

Tabela. Charakterystyka zabezpieczeń w ambasadach – zabezpieczenia strefowe: pasywne i aktywne.

Lp.	Ambasada	Miasto	Zabezpieczenia budynku/zespołu budynków ambasady										
			Pasywne elementy zabezpieczeń strefowych						Aktywne elementy zabezpieczeń strefowych				
			Kontrola dostępu	Strażnica/-e z punktem ochrony	Monitoring zewnętrzny	Monitoring wewnętrzny	Zapory drogowie (stałe słupki)	Ogrodzenie	Hydrauliczne zapory drogowie (tarcze)	Hydrauliczne zapory drogowie (słupki)	Podwójne bariery drogowie	Masywne, wzmocnione bramy wjazdowe	Podwójne strefy wejściowe i wjazdowe (służby)
1.	Republiki	Warszawa	•	•	•	•	•	•	-	-	-	•	-
2.	Francuskiej	Berlin	•	-	•	•	-	-	-	-	-	-	-

3.	Królestwa Niderlandów	Warszawa	•	•	•	•	-	•	-	-	-	-	-
4.		Berlin	•	•	•	•	•	-	-	•	-	-	-
5.		Rzym	•	•	•	•	-	•	-	-	-	•	-
6.	Wielkiej Brytanii	Warszawa	•	•	•	•	•	•	-	•	-	•	•
7.		Berlin	•	•	•	•	•	-	-	•	•	•	•
8.	Ambasady krajów skandynawskich	Berlin	•	-	•	•	•	•	-	-	-	-	-
9.	Japonii	Warszawa	•	•	•	•	-	•	•	-	-	•	•
10.		Berlin	•	•	•	•	-	•	•	-	-	•	•
11.	Korei Południowej	Warszawa	•	•	•	•	-	•	-	-	-	•	-
12.	Stanów Zjednoczonych	Berlin	•	-	•	•	•	•*	-	•	•	-	•
13.	Konfederacji Szwajcarskiej	Berlin	•	•	•	•	-	•	-	-	-	-	-
14.	Kanady	Warszawa	•	•	•	•	•	•	-	-	-	•	-
15.		Berlin	•	-	•	•	•	-	-	•	-	-	-
16.	Republiki Federalnej Niemiec	Warszawa	•	•	•	•	•	•	-	-	-	•	•
17.	Królestwa Hiszpanii	Warszawa	•	•	•	•	•	•	-	-	-	•	-
18.	Meksykańskich Stanów Zjednoczonych	Berlin	•	-	•	•	-	•*	-	-	-	-	-
19.	Republiki Indii	Berlin	•	•	•	•	-	•	-	-	-	•	-
20.	Republiki Turcji	Berlin	•	•	•	•	•	•	-	•	•	•	-
21.	Republiki Południowej Afryki	Berlin	•	-	•	•	-	•	-	-	-	-	-
22.	Królestwa Belgii	Berlin	•	-	•	•	-	-	-	-	-	-	-
Stosunek procentowy			100%	68%	100%	100%	50%	77%	9%	27%	14%	54%	27%
Legenda: • element występuje, •* element występuje fragmentarycznie, - brak													

Źródło: opracowanie własne.

Ze względu na zwiększone prawdopodobieństwo ataku na ambasady nie można pominąć także konieczności zapewnienia bezpieczeństwa na terenie placówki. Osoby fizyczne mogą wnieść niebezpieczny element bezpośrednio do obiektu. Aby umożliwić szybką reakcję na potencjalne niebezpieczeństwo, w wielu placówkach zabrania się wnoszenia plecaków, toreb, urządzeń elektronicznych, tj. komputerów, aparatów fotograficznych czy

telefonów komórkowych. Muszą one zostać zdeponowane w punkcie kontroli i po wizycie są oddawane interesantowi.

Ochrona stałych misji dyplomatycznych jest niezmiernie istotna i często skomplikowana. Proces wprowadzania zabezpieczeń musi przebiegać równoległe z następującymi po sobie etapami projektowania. Zastosowanie dostępnych metod pozwala na spójną realizację inwestycji i zagospodarowanie przyległego do niej otoczenia. Producenci barier izolacyjnych są w stanie dopasować katalogowe rozwiązania do skonkretyzowanych, indywidualnych zamówień. Zastosowanie elementów asekuracyjnych w postaci wzmocnionych elementów małej architektury i odpowiednio ukształtowanej rzeźby terenu oprócz tego, że poprawia estetykę, stanowi także utrudnienie dla potencjalnych napastników.

Podsumowanie

We współczesnych opracowaniach dotyczących *security by design* i ochrony przestrzeni publicznej jest podkreślana konieczność stosowania koncepcji bezpieczeństwa już na początkowym etapie projektowania czy też modernizowania przestrzeni miejskich, z uwzględnieniem np. reorganizacji rozwiązań urbanistyczno-komunikacyjnych w sąsiedztwie obszarów lub obiektów narażonych na potencjalne ataki terrorystyczne. Należy także skupić się na projektowaniu zintegrowanym, w myśl zrównoważonego rozwoju i w zgodzie z założeniami Nowego Europejskiego Bauhausu, czyli projektowaniu z naciskiem na bezpieczeństwo, inkluzywność, jakość i łatwość życia, dostępność dla użytkowników oraz wprowadzaniu atrakcyjnych i funkcjonalnych rozwiązań³³. Trzeba pamiętać także o wykorzystywaniu elementów mogących pozytywnie wpłynąć na minimalizację zmian klimatycznych. Te warunki powinny być spełnione w każdej z sześciu kategorii przestrzeni publicznych sklasyfikowanych przez KE. Misje dyplomatyczne należą do przestrzeni rządowej³⁴.

Do czterech najważniejszych aspektów koncepcji projektowania bezpiecznych przestrzeni publicznych należy zaliczyć: wielofunkcyjność, proporcjonalność, estetykę i współpracę ze stronami, które mogą mieć wpływ

³³ Zob. szerzej: https://new-european-bauhaus.europa.eu/index_en [dostęp: 5 VII 2023].

³⁴ Zgodnie z klasyfikacją stosowaną przez KE wyróżnia się następujące kategorie przestrzeni publicznej: rekreacyjną, komercyjną, publiczną, religijną, komunikacyjną, rządową. Zob. *Security by Design: Protection...*, s. 19–29, 38–39.

na proponowane rozwiązania lub na które będą one oddziaływać. Komisja Europejska podkreśla konieczność stosowania niezbędnych środków ochrony, przy czym zgodnie z założeniami koncepcji „niewidzialnego bezpieczeństwa” formy ochrony powinny stanowić elementy małej architektury i inżynierii miejskiej, które są zintegrowane z otoczeniem i nie sprawiają wrażenia fortyfikacji³⁵. Uwzględnienie powyższych aspektów oraz zaangażowanie interdyscyplinarnego zespołu projektowego składającego się ze specjalistów i zainteresowanych stron włączonych w proces projektowy pozwolą na wdrożenie w odpowiednim czasie właściwych, skutecznych i estetycznych rozwiązań realizacyjnych.

Zapewnieniu odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa ambasad służy szeroka gama środków. W obrębie budynku są wykorzystywane najnowocześniejsza technologia, systemy zintegrowanego monitoringu i alarmu antywłamaniowego, urządzenia kontroli dostępu, czujniki ruchu, folie ochronne na szkło, wzmocnienia konstrukcji budynku, zabezpieczenia wentylacji (zabezpieczenie wszystkich wlotów i wylotów z budynku, tj. wyrzutnie i czerpnie, w celu uniknięcia umieszczenia w nich elementów stanowiących zagrożenie), a także fizyczne aktywne i pasywne elementy ochrony strefowej oraz widoki z satelit. Wszystkie te środki mają na celu ochronę przed potencjalnymi atakami terrorystycznymi i zapobieganie im³⁶. Jednak coraz większa pomysłowość grup przestępczych i istniejąca obecnie intensyfikacja zamachów dokonywanych przy użyciu różnego rodzaju przedmiotów, maszyn bądź urządzeń wymuszają ciągły rozwój rozwiązań służących zwiększaniu poziomu bezpieczeństwa.

Bezpieczeństwo na terenie działki i ambasady jest zapewniane przede wszystkim przez ogrodzenie, odseparowujące przestrzeń placówki od sąsiednich terenów, oraz punkty kontroli, gdzie petenci i goście są legitymowani, a ich rzeczy oraz pojazdy – sprawdzane (prześwietlane). W zależności od potrzeb inwestorów punkty kontroli mogą znajdować się w linii ogrodzenia zewnętrznego, w budynku lub w obu tych miejscach. Punkty kontroli w obrębie ogrodzenia mogą być wspólne dla kilku miejsc (np. osobne punkty kontroli do części konsularnej, rezydencji i kancelarii) lub indywidualne dla każdego z nich. Pierwsze rozwiązanie wiąże się z potrzebą oszczędności, a co za tym idzie – ograniczeniem liczby budynków strażniczych

³⁵ A. Jasiński, *Koncepcja „niewidzialnego bezpieczeństwa” stosowana w zabezpieczeniu antyterrorystycznym amerykańskich miast metropolitalnych*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrzne” 2011, nr 5, s. 99–115.

³⁶ *Reference Manual to Mitigate...*, s. viii–ix.

i strażników. We współczesnych realizacjach bądź modernizacjach ambasad zdarzają się przypadki, gdy w ich rozwiązaniach nie występuje ani ogrodzenie, ani zewnętrzny punkt kontroli dostępu. Uzupełnieniem kontroli bezpieczeństwa są zarówno monitoring działki, jak i elementy małej architektury, nasadzenia roślinne oraz inne elementy krajobrazu (cieki wodne, głązy, pagórki). W pobliżu europejskich realizacji oprócz wzmocnionej ochrony terenu i masywnych, statycznych zapór drogowych można zaobserwować patrole oraz stałe budki obserwacyjne, zgodne z regulacjami prawnymi konwencji wiedeńskiej dotyczącymi zapewnienia odpowiedniego poziomu ochrony i bezpieczeństwa placówkom dyplomatycznym oraz konsularnym. Przy ważnych inwestycjach coraz częściej rezygnuje się z lokalizacji parkingów czy garaży w obrębie budynków, ponieważ stanowią one łatwe miejsca detonacji ładunku wybuchowego. Zaleca się lokalizowanie miejsc postojowych poza obrysem budynku. Jeśli nie jest to możliwe, miejsca w jego obrębie powinny być przeznaczone wyłącznie dla określonej grupy pojazdów (należących do pracowników i osób uprzywilejowanych).

Przy omawianiu sposobów zabezpieczeń nie można pominąć konieczności zapewnienia bezpieczeństwa na terenie placówki, gdzie może dojść do wniesienia niebezpiecznego elementu bezpośrednio do obiektu przez osoby fizyczne (broń, ładunek). Punkty kontroli dostępu najczęściej znajdują się przed strefami wejściowymi. W ich obrębie następuje monitorowanie, kontrolowanie, sprawdzanie i legitymowanie osób, pojazdów oraz przesyłek przed wejściem lub wjazdem na teren placówki. Nadzór i zasady dostępu są regulowane przede wszystkim przez wewnętrzpaństwowe procedury i współczesne wymagania dotyczące bezpieczeństwa. Zazwyczaj stosuje się mechaniczne i elektroniczne systemy kontroli dostępu, tj. nadzór wizyjny – kamery (system CCTV, z ang. *Closed-Circuit TeleVision*), kołowroty wejściowe, niskie bramki obrotowe (tripody) lub sensoryczne, bramki do wykrywania metali, przejścia z zamkami wymagającymi kodów numerycznych (PIN) lub kart dostępu (zbliżeniowych, chipowych, magnetycznych) i skanery RTG do kontroli bagażu i paczek.

Zróźnicowanie przeznaczenia nieruchomości sąsiadujących z budynkami dyplomatycznymi w Europie pozwoliło na integrację terenów o różnych funkcjach, a w niektórych przypadkach wzmogło zainteresowanie nimi zarówno ze strony lokalnej społeczności, jak i turystów. Dlatego też stosowane umocnienia form przestrzennych budynków i terenów przyległych do ambasad nie powinny w istotny sposób wpływać na estetykę

obiektów. Wykorzystanie elementów małej architektury i odpowiednio ukształtowanej rzeźby terenu nie tylko poprawia wygląd, lecz także stanowi dodatkową trudność dla potencjalnych napastników. Należy oczywiście przypomnieć, że środki bezpieczeństwa stosowane zarówno na terenie, jak i w budynkach ambasad mogą znacznie się różnić w zależności od kraju wysyłającego, wzajemnych stosunków z państwem przyjmującym oraz ich wewnętrznych regulacji, zasobów finansowych inwestora i lokalizacji obiektu. Współcześnie występują realizacje ambasad zlokalizowane w obrębie fragmentu, pięter lub piętra budynku o innym przeznaczeniu, co znacznie utrudnia wprowadzenie przedstawionych zabezpieczeń i zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa.

Bibliografia

- Barker J.C., *The Protection of Diplomatic Personnel*, University of Sussex 2006.
- Cormie D., Mays G., Smith P., *Blast effects on buildings*, London 2009.
- van Egeraat E., Stiasny G., *Ambasada Królestwa Niderlandów*, „Architektura–Murator” 2004, nr 2, s. 25–37.
- Encyklopedia*, t. 9, Warszawa 2001.
- Englert K., Tietz J., *Botschaften in Berlin*, Berlin 2004.
- Fretton T., Stiasny G., *Ambasada Wielkiej Brytanii w Warszawie*, „Architektura–Murator” 2009, nr 12, s. 56–63.
- Gadomska B., *Ambasada Izraela w Berlinie*, „Architektura–Murator” 2002, nr 2, s. 16–19.
- Gorczyński W., *Ambasada Kanady w Warszawie*, „Architektura–Murator” 2002, nr 2, s. 9–15.
- Jasiński A., *Architektura w czasach terroryzmu. Miasto–przestrzeń publiczna–budynek*, Warszawa 2013.
- Jasiński A., *Koncepcja „niewidzialnego bezpieczeństwa” stosowana w zabezpieczeniu antyterrorystycznym amerykańskich miast metropolitalnych*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2011, nr 5, s. 99–115.
- Jasiński A., *Wpływ zabezpieczeń antyterrorystycznych na architekturę współczesnych ambasad amerykańskich*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2015, nr 12, s. 97–114.

Jootsen H., Stępniewska A., *Ambasada Niemiec w Warszawie*, „Architektura–Murator” 2009, nr 12, s. 48–55.

Leśniakowska M., *Architektura polskich ambasad*, „Architektura–Murator” 2004, nr 2, s. 60–62.

Loeffler J.C., *Embassy design: security vs. openness*, „Foreign Service Journal”, September 2005, s. 44–51.

Majewski K., Sroka-Strzeszyńska M., *Ambasada Korei Południowej*, „Architektura–Murator” 2004, nr 2, s. 38–41.

Pagarde J.P., Stiasny G., *Ambasada Francji w Warszawie*, „Architektura–Murator” 2005, nr 2, s. 30.

Redecke S., *Der Weg zum Licht – Französische Botschaft am Pariser Platz in Berlin*, „Bauwelt” 2003, nr 10, s. 12–19.

Rzechowski K., *Polskie placówki dyplomatyczne*, „Architektura–Murator” 2004, nr 2, s. 63–70.

Sitko A., Szafarczyk S., *Technologie architektury – Ambasada Królestwa Niderlandów w Warszawie*, „Architektura–Murator” 2004, nr 2, s. 90–97.

Stiasny G., *Konkursy na nowe budynki ambasad w Warszawie*, „Architektura–Murator” 2004, nr 2, s. 44–59.

Ulrich P., *Die franzoesische Vertretung am Pariser Platz will trotz hoher Sicherheitsanforderungen ein offenes Haus sein: Bald bietet die Botschaft Fuehrungen durch das neue Gebaeude*, „Berliner Zeitung”, 24 I 2003 r.

Źródła internetowe

DSC1100 K8 Portable Barriers, Delta Scientific Corporation, <https://deltascientific.com/product/portable-barrier-dsc1100/> [dostęp: 28 V 2023].

Embassy Perimeter Improvement Concepts & Design Guidelines, Department of State Bureau of Overseas Buildings Operations, czerwiec 2011 r., <https://www.scribd.com/document/261408078/Embassy-Perimeter-Improvement-Concepts-Design-Guidelines> [dostęp: 12 V 2023].

Encyklopedia humanistyczna, <http://encenc.pl/aha/> [dostęp: 14 V 2023].

High Security Bollards, Delta Scientific Corporation, <http://deltascientific.com/high-security/bollards/> [dostęp: 28 V 2023].

<https://deltascientific.com/wp-content/uploads/2021/01/90140-Rev-B-DSC207S-General-Arrangement.pdf> [dostęp: 9 I 2023].

https://new-european-bauhaus.europa.eu/index_en [dostęp: 5 VII 2023].

<http://www.google.pl/maps/> [dostęp: 10 III 2015].

<http://www.rogersmarvel.com/projects/NYSE/> [dostęp: 28 V 2023].

IP500 High Security Portable Barriers, Delta Scientific Corporation, <http://www.deltascientific.com/high-security/portable-barriers/ip500> [dostęp: 28 V 2023].

Kades A., *Cypriot embassy severely damaged in Athens bomb blast*, CyprusMail, 24 XI 2015 r., <http://cyprus-mail.com/2015/11/24/cypriot-embassns-bomb-attack/> [dostęp: 24 XI 2015].

Komisja Europejska, *Security by Design: Protection of public spaces from terrorist attacks*, <https://www.urbanagenda.urban-initiative.eu/news/security-design-protection-public-spaces-terrorist-attacks> [dostęp: 20 IV 2023].

Oakes Ch.G., *The Bollard: Crash- and Attack-Resistant Models*, Whole Building Design Guide, 9 II 2016 r., <https://www.wbdg.org/resources/bollard-non-crash-and-non-attack-resistant-models> [dostęp: 9 I 2023].

Primer for Design of Commercial Buildings to Mitigate Terrorist Attacks, seria: Risk Management Series, <https://www.fema.gov/sites/default/files/2020-08/fema427.pdf> [dostęp: 30 V 2023].

Reference Manual to Mitigate Potential Terrorist Attacks Against Buildings, seria: Buildings and Infrastructure Protection Series, <http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/st/st-bips-06.pdf> [dostęp: 16 V 2023].

Report of the Secretary of State's Advisory Panel on Overseas Security, <http://www.fas.org/irp/threat/inman/> [dostęp: 5 VII 2023].

Site and Urban Design for Security. Guidance Against Potential Terrorist Attacks, seria: Risk Management Series, <https://www.fema.gov/sites/default/files/2020-08/fema430.pdf> [dostęp: 13 V 2023].

Sliding High Security Crash Rated Gates, Delta Scientific Corporation, <https://deltascientific.com/high-security/sliding-gates/> [dostęp: 28 V 2023].

U.S. Embassy security upgrades in Baku, Pernix Group, <https://www.pernixgroup.com/project/baku-design-build-isat-security-upgrades/> [dostęp: 10 I 2023].

Akty prawne

Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych, sporządzona w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r. (DzU z 1965 r. nr 37 poz. 232).

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Plan dla UE w dziedzinie zwalczania terroryzmu: przewidywanie, zapobieganie, ochrona i reagowanie, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0795&from=PL> [dostęp: 5 VII 2023].

Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. – Prawo o zgromadzeniach (t.j. DzU z 2022 r. poz. 1389).

Dr inż. Agnieszka Dobrzyńska-Jarosz

Architekt, adiunkt w Katedrze Architektury Użyteczności Publicznej, Podstaw Projektowania i Kształtowania Środowiska Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej, członek Dolnośląskiej Okręgowej Izby Architektów RP.